

Malwina Kędracka

EWOLUCJA KODEKSOWYCH UREGUŁOWAŃ DOTYCZĄCYCH DUSZPASTERSKIEJ OPIEKI NAD MAŁŻEŃSTWAMI MIESZANYMI

Kościół katolicki od zawsze dostrzegał potrzebę sprawowania duszpasterskiej pieczy nad małżeństwami międzywyznaniowymi. Ukierunkowanie działań duszpasterzy było koherentne z obowiązującą w danych okolicznościach miejsca i czasu doktryną i dyscypliną wobec małżeństw mieszanych. Ewolucja przepisów o duszpasterskiej opiece nad małżeństwami mieszanyymi ma zatem ścisły związek ze zmieniającą się na przestrzeni lat doktryną i dyscypliną Kościoła katolickiego w tym zakresie. Aktualnie źródła prawa do roztaczania opieki nad małżeństwami mieszanyymi Kościół upatruje nie tylko w zobowiązaniach strony katolickiej, ale przede wszystkim w fakcie przyjęcia chrztu, wspólnej wierze i tożsamym celu życia obu stron [Góralski 2010, 187]. Z tego też względu w różnorodnych dokumentach związanych z duszpasterstwem małżeństw mieszanych wskazuje się na potrzebę współpracy duchownych różnych Kościołów i wspólnot wyznaniowych, zarówno na etapie przygotowania do małżeństwa, jak i po jego zawarciu, i to przez całe życie małżonków. Działania te powinny przy tym stanowić integralną część duszpasterstwa rodzin [Tenże 2011, 326]. Współcześnie kierunek duszpasterstwa małżeństw mieszanych określa kodeksowy nakaz zapewnienia katolickiemu małżonkowi i dzieciom zrodzonym z małżeństw mieszanych pomocy duchowej do wypełnienia ich obo-

MGR LIC. MALWINA KĘDRACKA – doktorant, Katedra Prawa Katolickich Kościołów Wschodnich, Instytut Prawa Kanonicznego, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; adres do korespondencji: ul. Powstańców Śląskich 56, 20-806 Lublin; e-mail: malwina.k3@vp.pl; <https://orcid.org/0000-0002-6943-8268>

wiązków oraz – nie mniej ważne – zagwarantowanie małżonkom wsparcia w utrwalaniu jedności życia małżeńskiego i rodzinnego [Krajczyński 2007, 287].

1. USTAWODAWSTWO PRZEDSOBOROWE

Podczas obowiązywania Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r.¹ działalność duszpasterzy w zakresie małżeństw mieszanych była determinowana zakazem zawierania takich związków małżeńskich. Kościół katolicki surowo zabraniał małżeństw między osobami ochrzczoneymi, z których jedna była katolikiem, a druga przynależała do sekty schizmatycznej lub heretyckiej. W przypadku istnienia niebezpieczeństwa duchowego dla katolika i potomstwa, małżeństwo takie, było zakazane przez prawo Boże (kan. 1060). Konsekwencją wyrażonej w ten sposób przeszkody wzbraniającej odmiennego wyznania było nałożenie przez ustawodawcę kościelnego na ordynariuszy oraz innych duszpasterzy zobowiązań o charakterze pastoralnym. Mianowicie wszędzie tam, gdzie istniała taka sposobność, powinni zniechęcać wiernych do zawierania małżeństw mieszanych (kan. 1064, 1°). W szczególności miało to polegać na rozpowszechnianiu wśród wiernych i młodzieży w wieku przedślubnym nauki o negatywnych skutkach tego typu związków [Biskupski 1956, 155].

Nie można było jednak wykluczyć sytuacji, w której zabiegi takie nie odwiodłyby wiernych od zamiaru zawarcia małżeństwa mieszanego. Wówczas duszpasterze powinni dołożyć usilnych starań, by małżeństwo mieszane było zawarte w zgodzie z prawem Bożym i kościelnym (kan. 1064, 2°). Chociaż prawo powszechne wprawdzie przewidywało możliwość otrzymania dyspensy, to w praktyce udzielano jej tylko w sytuacjach wyjątkowych. Warunkiem generalnym było zaistnienie słusznej i ważnej przyczyny (kan. 1061 § 1, 1°). Dopiero po jego stwierdzeniu przechodzono do odebrania rękojmi², których wymagano od obu stron – małżonek akatolicki składał rękojmię usunięcia od współmałżonka katolickiego niebezpieczeń-

¹ *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus* (27.05.1917), AAS 9 (1917), pars II, s. 1-593 [dalej cyt.: KPK/17].

² Rękojmia z łac. *cautio* to pewnego rodzaju poręczenie, zagwarantowanie czegoś, zabezpieczenie, przyrzeczenie lub zapewnienie o czymś [Szymczak 1978-1981, 61].

stwa duchowego, a obie strony, że ochrzczą i wychowają potomstwo tylko po katolicku (kan. 1061 § 1, 2°).

Czynności związane z uzyskaniem dyspensy wymagały od ordynariuszy i duszpasterzy określonej aktywności. Składane rękojmie nie były uważane za zwykłą konieczność, której należało się poddać, by zawrzeć małżeństwo z innowiercą. Obowiązywał wówczas kodeksowy wymóg uzyskania moralnej pewności, że wyrażona rękojmia będzie wypełniona (kan. 1061 § 1, 3°). Dlatego też na ordynariuszach i proboszczach ciążył obowiązek dopilnowania, aby przyczyny uzyskania dyspensy nie były fikcyjne, a same rękojmie były złożone szczerze i świadomie. Jeśli zaszłaby taka potrzeba, innowierca otrzymałby od nich odpowiednie pouczenie o prawdach wiary katolickiej. Jeśli strona akatolicka byłaby do wiary przyszłego małżonka uprzedzona, duszpasterz również powinien przeprowadzić stosowną rozmowę mającą na celu rozproszenie uprzedzeń do niej. Szczerość złożonych rękojmi oddziaływała na forum sumienia, ponieważ spowiednik nie mógł udzielić rozgrzeszenia, jeśli rękojmie i inne obowiązki nie miałyby być dopełnione [Biskupski 1956, 155]. Moralna pewność powinna wystąpić u autorytetu kościelnego dyspensującego³, po dokładnym przedstawieniu przez proboszcza całokształtu okoliczności towarzyszących sprawie. Regułą było, że to właśnie proboszcz w imieniu nupturientów prosił o dyspensę, dlatego też w jego kompetencji było pilne zbadanie sytuacji nupturientów oraz rzeczowe przekazanie jej zwierzchnikowi kościelnemu [Kałwa 1928, 146]. Rękojmia jako akt prawny wywołujący skutki *pro foro externo* musiała być sporządzona na piśmie, czego wyraźnie wymagał ustawodawca kościelny w kan. 1061 § 2 KPK/17.

Udział duchownego przy zawieraniu małżeństwa mieszanego polegał na zapytaniu narzeczonych o konsens małżeński, a ci, w obecności dwóch świadków zwykłych, udzielali mu odpowiedzi. Zatem aktywność duszpasterzy ograniczała się właściwie tylko do czynności istotnych, ceremonie religijne i przejawy kultu były zabronione [Biskupski 1956, 375]. Podobnie niedopuszczalne było uprzednie lub następcze wyrażenie zgody małżeńskiej przed duchownym akatolickim, który działał jako przedstawiciel

³ Władza dyspensowania w przypadkach małżeństw mieszanych przysługiwała papieżowi, zaś biskup diecezjalny mógł udzielić takiej dyspensy tylko na mocy specjalnego indultu papieskiego: „Praeter Romanum Pontificem, nemo potest impedimenta iuris ecclesiastici sive impedientia sive dirimentia abrogare, aut illis derogare; item nec in eisdem dispensare, nisi iure communi vel speciali induito a Sede Apostolica haec potestas concessa fuerit” (kan. 1040).

związku religijnego. Jeśli katolicki duszpasterz uzyskałby informację, że nupturienci noszą się z zamiarem złamania tego zakazu, to nie mogłoby asystować przy zawieraniu przez nich małżeństwa. Za odstępstwem od tej zasady musiały przemawiać bardzo ważne przyczyny, a asystowanie przy zawarciu małżeństwa nie wywołałoby zgorszenia wśród wiernych. W każdym jednak przypadku należało zwrócić się o zgodę do ordynariusza (kan. 1063 § 2).

Duszpasterska piecza nad małżeństwami mieszanymi wyznaniowo nie kończyła się na asystowaniu przy zawarciu małżeństwa, ale trwała nadal. Ordynariusze i duszpasterze po zawarciu przez wiernych małżeństwa mieszanego na swoim lub obcym terytorium, mieli obowiązek uważnie czuwać, czy małżonkowie wiernie wywiązują się ze złożonych wcześniej obietnic (kan. 1064, 3°). W zasadzie analiza kodeksowych regulacji zawartych w KPK/17 nasuwa wnioski, że duszpasterska działalność w obszarze małżeństw mieszanych była bardzo ograniczona. W głównej mierze koncentrowała się na sprawach związanych rękojmią – najpierw jej odebraniem, a później wypełnieniem.

2. KWESTIA DUSZPASTERSKIEJ OPIEKI NAD MAŁŻEŃSTWAMI MIESZANYMI PO SOBORZE WATYKAŃSKIM II

Posoborowa odnowa prawa kanonicznego znacząco zreformowała doktrynę i dyscyplinę Kościoła katolickiego wobec małżeństw mieszanych. Wśród licznych dokumentów⁴ mających wpływ na ten proces warto wspomnieć o tych, które bezpośrednio wskazywały na potrzebę duszpasterskiej opieki. Na mocy instrukcji *Matrimonii sacramentum*⁵ zniesiono obowiązek składania rękojmi przez akatolika. Od tamtej pory złożenie rękojmi ciążyło wyłącznie na stronie katolickiej, a przyszły małżonek powinien jedynie w sposób szczerzy i otwarty przyrzec, że nie będzie przeszkadzał w jej wypełnianiu [Adamowicz 2014, 68]. Do rękojmi strony katolickiej i przyrzecze-

⁴ W szczególności: dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*, deklaracja o wolności religijnej *Dignitatis humanae* oraz dekrecie Kongregacji Kościołów Wschodnich *Crescens matrimoniorum*.

⁵ Sacra Congregatio pro Doctrina Fidei, *Instructio de matrimoniis mixtis Matrimonii sacramentum* (18.03.1966), AAS 56 (1966), s. 235-39; tekst polski w: *Ut unum. Dokumenty Kościoła katolickiego na temat ekumenizmu*, red. S. Napiórkowski, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1982, s. 200-202.

czenia akatolika nawiązywały dyspozycje dotyczące działań pastoralnych zawarte w nr. IV instrukcji. Stanowczo podkreślono w nim, że ordynariusze miejsca i proboszczowie powinni pilnie czuwać, by rodziny małżeństw mieszanych prowadziły życie w sposób święty, zgodnie ze złożonymi przyrzeczeniami, zwłaszcza gdy chodzi o przyswajanie przez dzieci nauk i obyczajów katolickich. Regulacja ta korespondowała z wytycznymi z kan. 1064 KPK/17. Zalecenia te miały charakter pastoralny, a nie prawny. Na wspomnianych podmiotach spoczywała jedynie troska, aby obietnice złożone w formie rękojmi były wypełniane [Dzierżon 2008, 174].

Dalszej reformy dokonał papież Paweł VI w drodze motu proprio *Matrimonia mixta*⁶ zastępując rękojmię strony katolickiej oświadczeniem o gotowości odsunięcia od siebie wszelkiego niebezpieczeństwa utraty wiary. Katolik musiał również złożyć przyrzeczenie, że wedle sił uczyni wszystko, by potomstwo zostało ochrzczone w Kościele katolickim i po katolicku wychowane. Strona akatolicka powinna być powiadomiona w odpowiednim czasie o wspomnianych przyrzeczeniach strony katolickiej i to w ten sposób, by rzeczywiście była zorientowana, co do przyrzeczenia i obowiązku strony katolickiej (MM 5). Obydwie strony powinny być pouczone na temat celów i istotnych przymiotów małżeństwa, które nie mogą być wykluczone przez żadną ze stron (MM 6). W nowym prawie jeszcze bardziej uwydatniono znaczenie duszpasterskiej opieki, w sposób szczególny położono akcent na potrzebę podejmowania pozytywnych działań, a także na potrzebę stałej opieki w tej dziedzinie [Dzierżon 2008, 174].

Papież Paweł VI zawarł zalecenia o charakterze pastoralnym skierowane do ordynariuszy miejsca oraz proboszczów. Wymagano od nich czuwania nad wypełnianiem złożonych rękojmi oraz duszpasterskiej troski wobec małżeństw mieszanych i ich potomstwa, by wiara katolicka mogła być w tych rodzinach praktykowana i pogłębiana. Strona katolicka powinna pamiętać o obowiązkach swojego sumienia i otrzymywać duchowe wsparcie. Małżonkowie mieli dążyć do ugruntowania jedności życia małżeńskiego i rodzinnego, której fundament u chrześcijan stanowi chrzest. W celu owocnego wypełniania tych zaleceń duszpasterze katoliccy powinni nawiązać kontakty ze swoimi akatolickimi odpowiednikami (MM 14). Szczegółnej uwadze duszpasterzy poddano pilne zapisanie w księgach nakazanych przez prawo kanoniczne wszystkich małżeństw mieszanych ważnie zawar-

⁶ Paulus VI, Litterae apostolicae motu proprio datae *Matrimonia mixta* (31.03.1970), AAS 62 (1970), s. 257-63 [dalej cyt.: MM]; tekst polski w: „Prawo Kanoniczne” 14 (1971), nr 3-4, s. 239-49.

tych, nawet jeśli mieliby skorzystać przy tym z pomocy ministrów akatolickich (MM 10). Wykorzystanie kontaktów z duszpasterzami innych wyznań dla idei ekumenizmu nie było zadaniem łatwym. Sprawa wymagała sporych pokładów cierpliwości i taktu. Nawiązanie nowego stylu współpracy było możliwe tylko przy obustronnej postawie szczerości i życzliwości [Glemp 1972, 35].

3. KODEKS PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU I INSTRUKCJA KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI W SPRAWIE DUSZPASTERSTWA MAŁŻEŃSTW O RÓŻNEJ PRZYNALEŻNOŚCI KOŚCIELNEJ

W obowiązującym Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.⁷ ustawodawca nie uwzględnił przeszkód wzbraniających, znosząc tym samym przeszkodę odmiennego wyznania [Góralski 2011, 108]. Niemniej obowiązuje zakaz zawierania małżeństw mieszanych, a za jego uchyleniem musi przemawiać słuszna i rozumna przyczyna (kan. 1125). Ordynariusz miejsca wyda zezwolenie na zawarcie małżeństwa mieszanego, jeśli strona katolicka złoży oświadczenie o gotowości odsunięcia od siebie niebezpieczeństwa utraty wiary oraz szczerze przyrzeknie, że uczyni wszystko, co w jej mocy, aby wszystkie dzieci zostały ochrzczone i wychowane w Kościele katolickim (kan. 1125, 1°). Strona akatolicka powinna być w odpowiednim czasie powiadomiona o składanych przyrzeczeniach strony katolickiej, tak by w rzeczywistości była świadoma treści przyrzeczenia i wynikającego z niego obowiązku strony katolickiej (kan. 1125, 2°). Obydwie strony powinny być pouczone o celach oraz istotnych przymiotach małżeństwa, których nie może wykluczyć żadna ze stron (kan. 1125, 3°). W nowej kodyfikacji implikowano rozwiązania zawarte w *Matrimonia mixta*, a zatem ustanowiono wymóg złożenia wyłącznie *cautiones aequipollentes*, czyli rękojmi równoznacznej. Świadczy o tym zastąpienie łacińskiego *cautio* – oznaczającego rękojmię – terminem *promissio*, przez który należy rozumieć przyrzeczenie [Adamowicz 2014, 68-69]. Niektórzy twierdzą, że wzajemna miłość i trwałość małżeństw mieszanych, ich godność i wolność w dialogu

⁷ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu*, Pallottinum, Poznań 1984 [dalej cyt.: KPK/83].

z Bogiem, zdają się wyprzedzać żądania stawiane rękojmią [Kijas 2000, 27].

Opiece duszpasterskiej został bezpośrednio poświęcony kan. 1128 KPK/83, w którym polecono, aby ordynariusze miejsca i inni duszpasterze troszczyli się o zapewnienie katolickiemu małżonkowi i dzieciom zrodzonym z małżeństwa mieszanego pomocy duchowej w wypełniania ich obowiązków. Oboje małżonkowie mają otrzymywać wsparcie w podtrzymywaniu jedności życia małżeńskiego i rodzinnego. Elastyczne podejście do tradycyjnie wymaganych rękojmi wpłynęło na zwiększenie troski pastoralnej. Należy ją podjąć także w sytuacji, gdy ingerencja Kościoła w sprawy życia religijnego rodziny nie jest przez małżonków pożądana. W duszpasterskich działaniach należy jednak unikać popadania w skrajności, że Kościół chce odjąć małżonkom ich odpowiedzialność czy też, że przestaje się nimi interesować po pobłogosławieniu małżeństwa mieszanego [Gierat 2000, 77]. Niektóre metody źle pojętego duszpasterstwa, których celem ma być doprowadzenie do jedności konfesyjnej w małżeństwach mieszanych skutkują skonfliktowaniem rodziny, indyferentyzmem, a nawet rozkładem małżeństwa [Tofiluk 2000, 36-37].

Podobne regulacje zawarto w *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu* z 1993 r.⁸ W punkcie C tego dokumentu, bezpośrednio poświęconego małżeństwom mieszanym, oprócz kwestii pastoralno-kanonicznych, poruszono problematykę opieki duszpasterskiej. Z *Dyrektorium* jasno wynika, że duszpasterska troska powinna być dostosowana do konkretnej sytuacji duchowej każdego z małżonków, otrzymanego przez nich wychowania i dotychczasowej praktyki wiary. Należy z szacunkiem odnosić się do każdego z małżeństw, sumienia każdego z małżonków oraz świętości sakramentalnego małżeństwa. Na wszystkich, a w szczególności na księżach, diakonach i osobach biorących udział w duszpasterskim posługiwaniu, ciąży obowiązek przekazywania nauki Kościoła oraz udzielania wsparcia małżonkowi katolickiemu w jego życiu zgodnym z wiarą. Obojgu małżonkom w małżeństwach mieszanych należy nieść odpowiednią pomoc w przygotowaniu do małżeństwa, w jego sakramentalnej celebracji oraz ich wspólnym życiu (nr 146).

⁸ Pontificium Consilium ad Unitatem Christianorum Fovendam, *Directoire pour l'application des principes et des normes sur l'œcuménisme* (25.03.1993), AAS 85 (1993), s. 1039-119; tekst polski punktu C pt. „Małżeństwa mieszane” za: *Małżeństwa mieszane*, red. J. Kijas, Wydawnictwo Naukowe PAT, Kraków 2000, s. 147-54.

Duszpasterska troska powinna być dostosowana do okoliczności miejsca i czasu. Racje te zmotywowały ustawodawcę partykularnego do działalności w tym zakresie, a efektem jest wydana przez Konferencję Episkopatu Polski *Instrukcja w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej*⁹. Dokument ten uszczegóławia działania, które mają być podejmowane przez duszpasterzy oraz przyświecające tym działaniom cele. Ponadto zawarto w niej uzasadnienie duszpasterskiej opieki (IDMM I), kościelno-prawne podstawy duszpasterstwa małżeństw mieszanych (II), wskazania dotyczące przygotowania do małżeństwa (IV) oraz podkreślono walor ekumeniczny małżeństw mieszanych (VI).

Ogólne zasady duszpasterstwa małżeństw mieszanych – zawarte w *Instrukcji* – wskazują, że krąg osób objętych duszpasterską troską nie powinien zamykać się na małżonkach i ich potomstwie, ale obejmować również rodziców i dalszych krewnych każdego z nich. Podmioty odpowiedzialne za duszpasterstwo swoje działania oparte na sakramentalnej jedności chrześcijańskiego małżeństwa powinny ukierunkować na dobro wiary, małżeństwa i rodziny. Nie zapominając tym samym, że małżeństwa mieszane, podobnie jak te czysto katolickie, stanowią „kościół domowy”, a w głębszym sensie są również komórką Mistycznego Ciała Chrystusa. Duszpasterskiej działalności powinna przyświecać idea ekumenizmu – należy zatem afirmować wszystko to, co łączy oba wyznania, wystrzegając się przy tym indyferentyzmu. Z tego też względu wymaga się od duszpasterzy pewnych kwalifikacji w postaci znajomości zasad wiary strony akatolickiej oraz przepisów prawnych i liturgicznych obowiązujących w jej wspólnocie religijnej. Małżeństwa mieszane są obszarem styczności dwóch wyznań, dlatego więc nie można wykluczyć ewentualnych konfliktów o charakterze religijnym. Najlepszym sposobem na ich zażegnanie będzie reprezentowanie postawy szczerości i miłości wobec powstających nieporozumień i racji drugiej strony. Dodatkowo skuteczność duszpasterstwa rodzin o różnej przynależności kościelnej wymaga od duszpasterzy współpracy ze swoimi akatolickimi odpowiednikami. Najlepszym rozwiązaniem w tej materii byłoby wypracowanie wspólnych norm postępowania. Jednak nawet bez nich Kościół katolicki respektuje prawo wspólnoty akatolickiej do podejmowania własnych działań związanych z duszpasterstwem rodzin mieszanych.

⁹ Konferencja Episkopatu Polski, *Instrukcja w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej* (11.03.1987) [dalej cyt.: IDMM], w: *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski (1966-1993)*, oprac. Cz. Krakowiak, L. Adamowicz, Lubelskie Wydawnictwo Archidiecezjalne, Lublin 1994, s. 247-61.

Co więcej, duszpasterze katolicy powinni być otwarci na tego typu przedsięwzięcia i poszukiwać płaszczyzny porozumienia i współpracy. Sami również mogą wychodzić z inicjatywami w przedmiotowej kwestii. Duszpasterstwo rodzin mieszanych wyznaniowo jest specjalną dziedziną, może przybrać formę indywidualnej opieki nad konkretną rodziną, bądź grupowego wsparcia dla większej ich liczby. Z tego też względu w jego realizacji oprócz zwykłych środków duszpasterzowania – ambony, należy wykorzystywać środki specjalne (IDMM III).

Szczególnym przedmiotem tej troski powinny być działania duszpasterskie skierowane ku dobru wiary, małżeństwa i rodziny [Gierat 2000, 78]. Mają one dotyczyć pielęgnowania wiary i wiedzy religijnej (IDMM V1), kształtowania postaw moralnych (IDMM V2), organizowania praktyk religijnych i obchodów świąt (IDMM V3), więzi z Kościołem współmałżonka (IDMM V4), chrztu i wychowania potomstwa (IDMM V5).

Z racji zobowiązania ciążącego na stronie katolickiej, a dotyczącego ochrzczenia i katolickiego wychowania potomstwa warto nakreślić przepisy regulujące tę kwestię. Mianowicie za pożądane uważa się ochrzczenie i wychowanie wszystkich dzieci w jednym wyznaniu (IDMM V5a). Rozwiązanie to wymaga od małżonków podjęcia decyzji, która strona zrzeknie się prawa do religijnego wychowania potomstwa [Gwóźdź 2015, 61]. Niemniej małżonek, którego dzieci zostały ochrzczone w innym Kościele, nie zostaje zwolniony od zadań wychowawczych. Prowadzenie przez niego przykładowego życia oraz pielęgnowanie rodzinnej modlitwy będzie pozytywnie wpływać na dzieci. Małżonkowie powinni współdziałać w religijnym wychowaniu potomstwa, a przekazywanie wiary jest ich wspólnym obowiązkiem (IDMM V5e). Niemniej należy pamiętać, że strona katolicka powinna uczynić wszystko, co w jej mocy, by potomstwo zostało ochrzczone i wychowane w wierze katolickiej (IDMM V5a). W przypadku braku respektowania tego zobowiązania ze strony akatolickiego małżonka katolik powinien kierować się przede wszystkim dobrem wiary dziecka (IDMM V5b). Chrzest powinna poprzedzać specjalna katecheza przeznaczona dla rodziców i rodziców chrzestnych (IDMM V5c). W wyborze chrzestnych należy kierować się szczególną troską, mając na uwadze zadanie, które powinni wypełniać nie tylko wobec dziecka, ale wobec całej rodziny. Chrzestnymi mogą być tylko katolicy, zaś akatolicy mogą być jedynie świadkami chrztu występującymi obok chrzestnej lub chrzestnego (IDMM V5d).

ZAKOŃCZENIE

Analiza ewolucji kodeksowych uregulowań dotyczących duszpasterskiej opieki nad małżeństwami mieszanymi nasuwa wnioski, że na przestrzeni lat Kościół katolicki złagodził działania mające na celu ochronę wiary katolickiej. Nie mniejszą wagę zaczęto przywiązywać do samych małżonków, wspierania ich w podtrzymywaniu jedności życia małżeńskiego i rodzinnego. Posoborowa odnowa prawa kanonicznego zaowocowała innym spojrzeniem na małżeństwa mieszane, co jest widoczne w licznych dokumentach Kościoła katolickiego, w tym w KPK/83. Z drugiej jednak strony współczesne realia wskazują, że podział chrześcijaństwa plasuje się w samym centrum życia rodzinnego małżeństw mieszanych. Podziały z wiarą w tle są zarzewiem niezgody szczególnie zaogniającym się w kwestiach dotyczących ochrzcenia i wychowania dzieci. Nie bez znaczenia w tej materii pozostaje wzajemna niechęć między duszpasterzami odmiennych wyznań, która bardzo często przekłada się na relacje między wiernymi. Być może sytuację poprawiłoby wypracowanie wspólnych rozwiązań dotyczących duszpasterstwa małżeństw mieszanych, na wzór tych funkcjonujących w innych krajach. Współcześnie małżeństwa mieszane są dla duszpasterzy wyzwaniem trudnym. Powinni oni oprzeć się pokusie namawiania do konwersji i wspomagać małżonków, chociaż konfesyjnie różnych, to mających wspólne problemy, by mogli trwać w sakramentalnej jedności małżeństwa.

PIŚMIENNICTWO

- Adamowicz, Leszek. 2014. „*Bonum prolis* w małżeństwach mieszanych. W *W orbicie zasady „odpowiedzialnego rodzicielstwa”*, red. Andrzej Pastwa, 65-80. Katowice: Wydawnictwo Księgarnia św. Jacka.
- Biskupski, Stefan. 1956. *Prawo małżeńskie Kościoła rzymskokatolickiego*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax.
- Dzierżon, Ginter. 2008. *Ewolucja doktryny oraz dyscypliny dotyczących przeszkody różności religii w kanonicznym porządku prawnym*. Warszawa: Wydawnictwo UKSW.
- Gierat, Krzysztof. 2000. „Problematyka małżeństw mieszanych w kontekście wypełniania istotnych praw-obowiązków małżeńskich.” *Ius Matrimoniale* 11, nr 5:63-101.
- Glemp, Józef. 1972. „Niektóre zagadnienia związane z zastosowaniem motu proprio *Matrimonia mixta* do warunków krajowych.” *Prawo Kanoniczne* 15, nr 1-2:19-36.
- Góralski, Wojciech. 2010. „Zawarcie małżeństwa między katolikiem i niekatolikiem ochrzczonym w KPK z 1983 r. oraz w KKKW.” W *Zagadnienia międzywy-*

- znaniowe w realizacji misji uświęcającej Kościoła, red. Józef Krukowski, Mirosław Sitarz, i Krzysztof Dziub, 147-94. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Góralski, Wojciech. 2011. *Małżeństwo kanoniczne*. Warszawa: LexisNexis.
- Gwóźdź, Monika. 2015. *Religijne wychowanie potomstwa w małżeństwach mieszanych*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Kałwa, Piotr. 1928. „Małżeństwa mieszane.” W *Małżeństwo w świetle nauki katolickiej*, praca zbiorowa profesorów Uniwersytetu Lubelskiego, 146. Lublin: Towarzystwo Wiedzy Naukowej.
- Kijas, Zdzisław. 2000. „Kwestia małżeństw mieszanych we współczesnym dialogu ekumenicznym.” W *Małżeństwa mieszane*, red. Zdzisław Kijas, 19-27. Kraków: Wydawnictwo Naukowe PAT.
- Krajczyński, Jan. 2007. *Prawo rodziny do opieki duszpasterskiej*. Ząbki: Apostolicum.
- Szymczak, Mieczysław. 1978-1981. *Słownik języka polskiego*. T. 1-3. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Tofiluk, Jerzy. 2000. „Problem małżeństw mieszanych z prawosławnego punktu widzenia.” W *Małżeństwa mieszane*, red. Zdzisław Kijas, 29-41. Kraków: Wydawnictwo Naukowe PAT.

Ewolucja kodeksowych uregulowań dotyczących duszpasterskiej opieki nad małżeństwami mieszanymi

Streszczenie

Podczas obowiązywania Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r. działalność duszpasterska w przypadku małżeństw mieszanych była raczej ograniczona. Dla Kościoła katolickiego najważniejsza była ochrona wiary katolickiej oraz chrzest i katolickie wychowanie dzieci. Przyszli małżonkowie musieli złożyć odpowiednie rękojmie, aby otrzymać dyspensę od przeszkody odmiennego wyznania. Po Soborze Watykańskim II Kościół katolicki dostrzegł inne potrzeby małżeństw mieszanych: kształtowanie postaw moralnych, pielęgnowanie wiary i wiedzy religijnej, organizację praktyk religijnych i świąt, właściwe relacje z Kościołem drugiej strony. Zgodnie z Kodeksem Prawa Kanonicznego z 1983 r. małżonkowie powinni otrzymywać pomoc w utrzymaniu jedności życia małżeńskiego i rodzinnego. Ustawodawca zrezygnował również z rękojmiami strony katolickiej, zastępując ją deklaracją i przyrzeczeniem. Podstawą opieki powinny być nie tylko zobowiązania strony katolickiej, ale przede wszystkim to, co małżonków łączy – wspólny chrzest i wspólne wartości moralne. Obecnie Kościół katolicki widzi w małżeństwach mieszanych potencjał do ekumenicznej działalności. Ponadto zobowiązuje duszpasterzy do nawiązania współpracy z kapłanami innych wyznań.

Słowa kluczowe: małżeństwo mieszane; duszpasterska opieka; ekumenizm; rodziny międzywyznaniowe; prawo kanoniczne

**Evolution of the Codex Regulations
Concerning Pastoral Care of Mixed Marriages**

S u m m a r y

While the 1917 Code of Canon Law was applicable, pastoral activity for mixed marriages was rather limited. For the Catholic Church, protection of the Catholic faith as well as baptism and Catholic upbringing children were the most important. Future spouses had to submit appropriate warranties to receive a dispensation from the impediment of a different faith. Following the Second Vatican Council, the Catholic Church recognized other needs of mixed marriages: shaping moral attitudes, nurturing faith and religious knowledge, organizing religious practices and celebrating holidays, and proper relations with the Church. According to the 1983 Code of Canon Law, married couples should be assisted in maintaining the unity of marital and family life. The legislator also abandoned the warranty, replacing it with a declaration and promise of the Catholic side. The basis for care should be not only the pledges of the Catholic side but above all what the spouses are united by – baptism and moral values. Currently, the Catholic Church sees potential for ecumenical activity in mixed marriages. Moreover, the Church obliges pastors to establish cooperation with priests of other faiths.

Key words: mixed marriages; pastoral care; ecumenism; interfaith families; canon law

Information about Author: MALWINA KĘDRACKA, J.C.L. – Ph.D. student, Department of Law of the Eastern Catholic Churches, Institute of Canon Law, Faculty of Law, Canon Law and Administration at the John Paul II Catholic University of Lublin; ul. Powstańców Śląskich 56, 20-806 Lublin, Poland; e-mail: malwina.k3@vp.pl; <https://orcid.org/0000-0002-6943-8268>